

# بنیاد حقوق پدیدآوران

۷۲۰۵۳



وزارت علوم، تحقیقات و فناوری  
پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی  
وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی تطبیقی جرم سیاسی در فقه و حقوق موضوعه

با ملاحظه اندیشه‌های امام خمینی (ره)

استاد راهنما:

۱۳۸۴ / ۴ / ۲۷

حضرت آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر محمد بهرامی خوشکار

پژوهشگر:

محمد امین زاده

خرداد ماه ۱۳۸۴

وزارت اطلاعات و امنیت داخلی  
تیم رسیدگی

۷۳ و ۵۳



### صورجلسه دفاع از پایان‌نامه کارشناسی ارشد

با حمد و سپاس به درگاه خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولیعصر (عج) و با درود و سلام به روان پاک حضرت امام خمینی (س) جلسه دفاع از پایان‌نامه کارشناسی ارشد

آقای محمد امین زاده دانشجوی گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی

تحت عنوان: بررسی تطبیقی جرم سیاسی در فقه و حقوق موضوعه با ملاحظه اندیشه‌های امام خمینی

در تاریخ ۸۴/۳/۲۸ با حضور هیأت داوران در پژوهشگاه امام خمینی (س) برگزار گردید و به موجب آیین‌نامه دفاع از

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، ارزشیابی هیأت داوران به شرح زیر تعیین گردید:

قبول با درجه ..... نسبی امتیاز: .....  
 دفاع مجدد  
 مردود

قبول مشروط با درجه: (با اصلاح)..... امتیاز: ..... مرجع تأیید نهایی:

شرح اصلاحات مورد نیاز:

- ۱-
- ۲-
- ۳-

توضیح: بنا به مصوبه کمیسیون تخصصی آموزش و پژوهش پژوهشگاه امتیاز پایان‌نامه‌ها به شرح زیر مشخص می‌گردد:

الف) قابل قبول از ۱۴ به بالا

- ۱- قبول با درجه عالی ۱۸-۲۰
- ۲- قبول با درجه خیلی خوب ۱۶-۱۷/۹۹
- ۳- قبول با درجه خوب ۱۴-۱۵/۹۹

ب) مردود کمتر از ۱۴

۱۳۸۴ / ۴ / ۲۷

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱- استاد راهنما:	حضرت آیت الله موسوی بجنوردی	استاد	
۲- استاد مشاور:	جناب آقای دکتر بهرامی خوشکار	استادیار	
۳- استاد ناظر:	جناب آقای دکتر جعفرپور	استادیار	
۴- استاد ناظر:	حجه الاسلام اشکوری	ناظر	

امضاء

مدیر آموزش

۶۴۸۱۰۳۰

نمابر: ۶۴۹۹۱۹۰ - ۶۹۵۵۷۳۱

تهران: خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، کوچه شهدای ژاندارمری، تلفن: ۳ - ۶۹۵۵۷۳۱ - ۶۴۹۹۱۹۰

آدرس پست الکترونیک: info @ ri - khomeini - org کد پستی: ۱۳۱۴۷۴۱۱۸۹

آدرس سایت اینترنتی: www.ri.khomeini.org

امضاء

مدیر گروه

## تقدیم به:

ساعت مقدس یگانه منجی عالم بشریت، امام زمان «عجل الله تعالی فرجه الشریف» و

همچنین عمه بزرگوارشان کریمه اهل بیت حضرت خاتمه معصومه «سلام الله علیها»

## «تقدیر و تشکر»

اینک که به فضل الهی نگارش و تدوین این پژوهش را به پایان رسانیده‌ام، بر خود لازم می‌دانم که به مصداق «**من لم یشکر المفلوق لم یشکر الفالاق**» از تمامی عزیزانی که در راه تحصیل و موفقیت این حقیر از هیچ کوششی دریغ ننموده‌اند، تشکر و قدردانی نمایم.

از زحمات پدر و مادر بزرگوارم که با دستان پر مهر خود راه صحیح زندگی را به من نشان دادند و به من درس محبت و صداقت آموختند، تشکر و قدردانی می‌نمایم.

همچنین مراتب قدردانی و سپاس خود را از استاد گرامی و ارجمندم «**حضرت آیت الله سید محمد موسوی بهنوردی**» که در طول دوران تحصیل در پژوهشکده از چشمه علم و فضل ایشان بهره‌ها بردم و زحمت راهنمایی این پایان نامه را نیز پذیرفتند و نیز از استاد مشاور بزرگوارم «**جناب آقای دکتر محمد بهرامی فوشکار**» که هیچگاه الطاف و محبت خود را از بنده دریغ ننمودند، اعلام می‌دارم.

در خاتمه نیز از مسئولین محترم آموزش و کتابخانه پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی و همچنین کتابخانه مدرسه عالی شهید مطهری و کتابخانه مجلس شورای اسلامی و تمامی دوستان و عزیزانی که بنده را در تدوین و نگارش این تحقیق یاری رساندند، نهایت تشکر را دارم.

## پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد

رشته تحصیلی: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان پایان نامه: بررسی تطبیقی جرم سیاسی در فقه و حقوق موضوعه با ملاحظه اندیشه‌های امام خمینی (ره)

نام و نام خانوادگی دانشجو: محمد امین زاده

استاد راهنما: حضرت آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی

استاد مشاور: جناب آقای دکتر محمد بهرامی خوشکار

تاریخ شروع پایان نامه: اسفند ماه ۱۳۸۲

تاریخ اتمام پایان نامه: خردادماه ۱۳۸۴

### «چکیده»

جرم سیاسی موضوعی است که در مراکز علمی و مجامع حقوقی جهان دستخوش تعاریف و تفاسیر گوناگون و گاهی متغایر قرار گرفته و با همه بحثها و مقالات و اظهار نظرهای کارشناسانه نتوانسته‌اند تعریف جامع و مانعی برای آن وضع کنند. اما آنچه از مجموعه تعاریف می‌توان به عنوان جامع بین آنها ذکر نمود، انگیزه ارتکاب و اهداف جرم است که مبتنی بر منفعت شخصی و اختصاصی مرتکب نمی‌باشد، بلکه هدف از دیدگاه مرتکب، تأمین منافع عمومی، ارتقاء وضعیت اجتماعی، تغییر یا اصلاح ساختار نظام سیاسی حاکم می‌باشد. لذا اگر احراز گردد که اقدامات مرتکب با انگیزه ارضای تمنیات شخصی و منافع فردی یا گروهی خاص باشد، جزء جرایم عمومی محسوب خواهد شد و به همین جهت است که رسیدگی به جرم سیاسی به طور ویژه مطمح نظر قانون اساسی قرار گرفته و برای آن روش خاصی را پیش بینی نموده است. در واقع حاکمیت این نگرش خاص را می‌توان این گونه توجیه نمود که در جرایم سیاسی معمولاً مقامات و شخصیت‌های وابسته به حکومت طرف دعوا قرار گرفته و مورد سؤال و خطاب و نقد و حمله مجرمین سیاسی واقع می‌شوند. لذا اگر دستگاه قضایی حاکم به تنهایی وارد قضاوت شود شائبه جانبداری و حمایت از حاکمیت را پیدا کرده و در مظان قضاوت ناعادلانه قرار خواهد گرفت. برای رفع این شائبه و رعایت حق و عدالت، به موجب اصل ۱۶۸ قانون اساسی جریان دادرسی می‌بایست به صورت علنی و با حضور هیأت منصفه که نمایندگان افکار عمومی هستند، صورت پذیرد.

در تحقیق حاضر، چنانچه از عنوان آن بر می‌آید، جرم سیاسی از دیدگاه فقه و حقوق در دو بخش به صورت تطبیقی مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته، به نظامهای حقوقی کشورهای مختلف نظر داشته و به مباحث عمده جرم سیاسی در حد امکان پرداخته شده است. لذا در بخش اول، جرم سیاسی در حقوق موضوعه ایران و کشورهای مختلف و موضوعات مرتبط با آن مورد بررسی قرار گرفته و بخش دوم نیز به بررسی جرم سیاسی در حقوق کیفری اسلام و مصادیق آن که مورد بحث صاحب نظران حقوق اسلامی قرار گرفته، اختصاص یافته است.

المرحلة: الماجستير

الفرع التحصيلي: الفقه و مباني الحقوق الاسلامي

العنوان: الجريمة السياسية ومقارنتها في الفقه والقانون الوضعي مع ملاحظة آراء الامام الخميني (ره)

اسم الطالب: محمد امين زاده

الاستاذ المشرف: سماحة آية الله السيد محمد الموسوي البجنوردي

الاستاذ المساعد: السيد الدكتور محمد بهرامي خوشكار

بداية الرسالة: اسفند ۱۳۸۲

نهاية الرسالة: خرداد ۱۳۸۴

#### «الخلاصة»

ان الجريمة السياسية من الموضوعات التي عرفت بتعاريف عديدة عند الوضعيين بل متهافته ورغم كل ما كتب في هذا المجال لم تقف علي تعريف جامع و مانع.

ولكن من الممكن انتزاع عنوان جامع من بين تلك التعاريف المتناقضة وهو ان الهدف في ارتكاب الجريمة السياسية والغاية منها انها ليس منطلقها الاغراض الشخصية بل الهدف في اقدام المجرم السياسي الحصول علي ما ينتفع به عامة الناس كتحسين الوضع الاجتماعي والتغيير و اصلاح هيكل النظام السياسي لصالح الامة فعلي هذا لو احرز ان ما اقدم عليه مرتكب الجريمة ان غرضه كان امراً شخصياً او انتفاعاً فردياً تعد الجريمة من الجرائم العادية.

ولاجل تلك الخصوصية اتخذت اجراءات خاصة من كون المحاكم التي تصدي لها المحاكمة ذات طابع معين حسب مانص عليه الدستور لان في الحقيقية ان السلطة القضائية والحكومة هي طرف النزاع فبوحدها لا تصلح ان تقوم بمحاكمة المجرم السياسي فالعدالة تتطلب ذلك و لذا ان الدستور في اصل ۱۶۸ نص علي ان المحاكمة في الجرائم السياسية لا بد ان تكون بصورة علنية وبحضور الهيئة المنصفة التي في الواقع تمثل وجهة نظر عامة الناس. فهذه الرسالة كما يدل عنوانها انها تصدّت للبحث عن الجريمة السياسية من المنظار الفقهي و القانوني بحثاً مقارناً و تطبيقياً مع سائر الانظمة الحقوقية و فنبحت في الفصلين الاول في الجريمة السياسية من المنظار الفقهي والقانوني بحثاً مقارناً و تطبيقياً مع سائر الانظمة الحقوقية و فنبحت في الفصلين الاول في الجريمة السياسية في القانون الوضعي وما يرتبط بذلك والفصل الثاني الجريمة السياسية في الجزاء الاسلامي و مصاديقها في الشريعة.

## ***Imam Khomeini (Rah) Research Center & Islamic Revolution***

Educational Degree : M. S.

Educational Field : Fiqh & the Basics of Islamic Laws.

Title of Thesis : Comparative Investigation of Political Crime in Fiqh & Situated Laws with Regarding to the Taughts of Imam Khomeini (Rah).

Name & Family Name : Mohmmad AminZadeh

Supervisor : Hazrat Ayat – Allah Seyyed Mohammad Mousavi Bojnourdi

Co - Supervisor : Mr. Dr. Mohammad Bahrami Khoshkar

Date of Thesis Beginniag : March , 2004

Date of Thesis Ending : June, 2005 .

### ***“ Abstract”***

Political Crime is a subject, which has been situated exposed to various definitions & interpretations and sometimes as variable in scientific centers & legal societies of the world and at all they haven't been able to situate a comprehensive and complete definition for it with all expert discussions, articles and statements . But, what can be mentioned from the complex of definitions as comprehensive, is the motivation for performance and the aims of crime, which is on the basis of private & personal interest, but the aim of this view is performance , securing of general interests, enhancement of social situation, alteration or improvement of governed political system structure. Therefore, if it's proved that the performed measurements or the motivation for satisfaction of personal willings and private individual or grouping interests, it's accounted as general crimes and due to this that inspection and investigation of political crime has been considered especially by the Constitution and predicted a special method for it. In fact, the governor or domination of this especial approach can be justified that usually the authorities and personalities depended on the government have been situated as the claim's party as well as they will be asked , addressed, criticized and attack from political criminal persons. So, if the judicial system to be entered for justice or arbitration solely , it will seem that to be supported from the government and to be suspected as injustice judgement. For obviation of this problem and regarding to the right & justice , the trial should be made as public & with the presence of jury , who are the representatives of public opinion or thoughts , in accordance to the Article (168) of Constitution.

Political crime has been investigated and studied in two parts as comparative in the current researches as its title appears this matter and also it has regarded the legal systems of different countries and the major discussions of political crime have been considered at the limit of possibility . Therefore, at the first part, the political crime as well as the related subjects in related to it surveyed in the situated laws of Iran and different countries and second part has devoted to investigation of political crime in criminal law of Islam and its approvements, which have been discussed by authorities of Islamic laws.



## فهرست اجمالی مطالب

۱	مقدمه
۶	بخش اول: جرم سیاسی در حقوق موضوعه ایران و سایر کشورها
۷	فصل اول: تاریخچه برخورد با جرایم و مجرمان سیاسی
۷	مبحث اول: در حقوق موضوعه کشورهای مختلف
۱۵	مبحث دوم: در حقوق موضوعه ایران
۲۱	مبحث سوم: در حقوق اسلام
۲۴	فصل دوم: نظام سیاسی
۲۵	مبحث اول: مفهوم سیاست
۲۹	مبحث دوم: ساختار نظام سیاسی
۳۳	مبحث سوم: مشروعیت نظام سیاسی
۴۱	فصل سوم: تعریف، ماهیت، اجزاء و ارکان عمومی و اختصاصی جرم سیاسی
۴۱	مبحث اول: تعاریف موجود و بررسی مقایسه‌ای آنها در قوانین ایران و سایر کشورها
۵۹	مبحث دوم: ارکان عمومی و اختصاصی جرم سیاسی
۶۸	فصل چهارم: معیارهای تشخیص جرایم سیاسی
۶۹	مبحث اول: رهیافت نظری
۸۲	مبحث دوم: رهیافت عملی
۸۹	مبحث سوم: حقوق جزای اسلام
۹۱	فصل پنجم: جرایم سیاسی در تقسیم بندی‌های مختلف جرایم
۹۱	مبحث اول: تقسیم بندی جرایم به لحاظ شدت و ضعف مجازات قانونی
۹۲	مبحث دوم: تقسیم بندی جدید جرایم

۹۳	مبحث سوم: تقسیم بندی جرایم بر حسب طبیعت جرم
۹۴	مبحث چهارم: تقسیم بندی جرایم بر اساس عنصر روانی
۹۵	مبحث پنجم: تقسیم بندی جرایم در خصوص قانون کشورهای غربی
۱۰۲	<b>فصل ششم: نحوه برخورد با مجرمان سیاسی در شیوه دادرسی و مجازات</b>
۱۰۲	مبحث اول: بررسی سیاست کیفری در خصوص جرایم سیاسی
۱۰۴	مبحث دوم: سیستم ارفاقی نسبت به مجرمین سیاسی و دلایل آن
۱۰۶	<b>فصل هفتم: موارد امتیاز جرم سیاسی در مرحله دادرسی</b>
۱۰۷	مبحث اول: حضور هیأت منصفه (ارزیابی آن در نظام حقوقی ایران)
۱۱۵	مبحث دوم: عدم صدور احکام مجازاتهایی که جنبه تزدیلی دارند
۱۱۶	مبحث سوم: منع استرداد و پیوند با حقوق بین الملل
۱۱۸	مبحث چهارم: رسیدگی علنی
۱۲۶	مبحث پنجم: رسیدگی در محاکم اختصاصی
۱۳۰	<b>بخش دوم: جرم سیاسی در حقوق کیفری اسلام</b>
۱۳۱	<b>مقدمه</b>
۱۳۲	<b>فصل اول: بغی</b>
۱۳۳	مبحث اول: ادله و مستندات جرم بغی
۱۳۷	مبحث دوم: ارکان و شرایط تحقق بغی
۱۴۳	مبحث سوم: احکام مربوط به بغات و روش برخورد با آنان
۱۴۶	مبحث چهارم: بررسی تطبیقی بغی و جرم سیاسی
۱۴۹	<b>فصل دوم: محاربه و افساد فی الارض</b>
۱۴۹	مبحث اول: تعریف محاربه
۱۵۱	مبحث دوم: محاربه و افساد فی الارض در قرآن

مبحث سوم: محاربه و افساد فی الارض در حقوق موضوعه ایران.....	۱۵۵
مبحث چهارم: مجازات محارب و بررسی اقوال.....	۱۵۶
مبحث پنجم: بررسی تطبیقی محاربه و جرم سیاسی.....	۱۶۰
<b>فصل سوم: جاسوسی و خیانت به کشور.....</b>	<b>۱۶۳</b>
مبحث اول: جاسوسی.....	۱۶۵
مبحث دوم: خیانت به کشور.....	۱۷۲
مبحث سوم: بررسی تطبیقی جاسوسی و خیانت به کشور با جرم سیاسی.....	۱۷۶
<b>فصل چهارم: بررسی برخی از جرایم در فقه جزایی اسلام.....</b>	<b>۱۸۱</b>
مبحث اول: نقض پیمان و قرارداد ذمه از سوی اهل ذمه.....	۱۸۱
مبحث دوم: تشکیل جمعیت و دسته بندی علیه امنیت حکومت اسلامی.....	۱۸۶
<b>نتیجه گیری و پیشنهادهای.....</b>	<b>۱۸۹</b>
<b>فهرست منابع و مآخذ.....</b>	<b>۱۹۳</b>

## فهرست تفصیلی مطالب

۱	مقدمه:.....
۶	بخش اول: جرم سیاسی در حقوق موضوعه ایران و سایر کشورها.....
۷	فصل اول: تاریخچه برخورد با مجرمان سیاسی.....
۷	مبحث اول: در حقوق موضوعه کشورهای مختلف.....
۸	گفتار اول: نظام قدیم.....
۱۰	گفتار دوم: دوره قرون وسطی.....
۱۰	گفتار سوم: دوره معاصر.....
۱۱	اول: دوره قدیم.....
۱۲	دوم: دوره شکوفایی.....
۱۳	سوم: دوره افول.....
۱۵	مبحث دوم: در حقوق موضوعه ایران.....
۱۸	گفتار اول: قبل از انقلاب اسلامی.....
۱۹	گفتار دوم: بعد از انقلاب اسلامی.....
۲۱	مبحث سوم: در حقوق اسلام.....
۲۴	فصل دوم: نظام سیاسی.....
۲۵	مبحث اول: مفهوم سیاست.....
۲۵	گفتار اول: تعریف لغوی و اصطلاحی سیاست.....
۲۷	گفتار دوم: سیاست از دیدگاه امام خمینی (ره).....
۲۹	مبحث دوم: ساختار نظام سیاسی.....
۳۰	گفتار اول: حکومت و ضرورت تشکیل آن.....
۳۱	گفتار دوم: قدرت سیاسی.....

۳۳	مبحث سوم: مشروعیت نظام سیاسی
۳۶	گفتار اول: تعریف مشروعیت
۳۷	گفتار دوم: انواع مشروعیت
۳۹	گفتار سوم: مشروعیت از دیدگاه امام خمینی (ره)
۴۱	فصل سوم: تعریف، ماهیت، اجزاء و ارکان عمومی و اختصاصی جرم سیاسی
۴۱	مبحث اول: تعاریف موجود و بررسی مقایسه‌ای آنها در قوانین ایران و سایر کشورها
۴۲	گفتار اول: قوانین کشورهای خارجی
۴۴	گفتار دوم: دکترین حقوق‌دانان
۴۶	گفتار سوم: کنفرانس‌های بین‌المللی
۴۷	گفتار چهارم: لوایح ارائه شده از سوی مراجع ذی ربط در ایران
۵۴	گفتار پنجم: حقوق اسلام
۵۹	گفتار ششم: تعریف پیشنهادی
۵۹	مبحث دوم: ارکان عمومی و اختصاصی جرم سیاسی
۶۱	گفتار اول: رکن قانونی
۶۲	گفتار دوم: رکن مادی
۶۴	الف - فعل یا ترک فعل در رکن مادی جرم سیاسی
۶۵	ب - مطلق یا مقید بودن جرایم سیاسی
۶۵	ج - شروع به جرم در جرایم سیاسی
۶۵	گفتار سوم: رکن روانی یا معنوی
۶۸	فصل چهارم: معیارهای تشخیص جرایم سیاسی
۶۹	مبحث اول: رهیافت نظری
۶۹	گفتار اول: معیار عینی

- گفتار دوم: معیار ذهنی..... ۷۱
- گفتار سوم: معیار مختلط ..... ۷۳
- گفتار چهارم: معیار تناسب یا عامل اهمّ ..... ۷۴
- گفتار پنجم: سایر معیارها..... ۷۵
- ۱- ضابطه افکار عمومی ..... ۷۵
- ۲- ضابطه شخصیت مجرم..... ۷۶
- ۳- ضابطه زمان وقوع جرم یا پیشامد سیاسی ..... ۷۷
- ۴- ضابطه ارفاقی یا تشدیددی..... ۷۸
- ۴-۱- ضابطه دادرسی ..... ۷۸
- ۴-۲- ضابطه مجازات ..... ۷۹
- ۴-۳- ضابطه احصای جرایم سیاسی ..... ۸۰
- ۴-۴- ضابطه مرجع رسیدگی..... ۸۱
- ۴-۵- ضابطه استرداد و منع استرداد ..... ۸۱
- مبحث دوم: رهیافت عملی ..... ۸۲
- گفتار اول: کشورهای انگلوساکسون ..... ۸۲
- الف - انگلستان..... ۸۳
- ب - آمریکا ..... ۸۴
- ج - جمهوری ایرلند ..... ۸۵
- گفتار دوم: کشورهای اروپایی..... ۸۶
- الف - معیارهای عینی و ذهنی (فرانسه) ..... ۸۶
- ب - معیار تناسب (سوئیس) ..... ۸۷
- مبحث سوم: حقوق جزای اسلام..... ۸۹

۹۱	فصل پنجم: جرایم سیاسی در تقسیم بندی‌های مختلف جرایم
۹۱	مبحث اول: تقسیم بندی جرایم به لحاظ شدت و ضعف مجازات قانونی
۹۲	مبحث دوم: تقسیم بندی جدید جرایم
۹۳	مبحث سوم: تقسیم بندی جرایم بر حسب طبیعت جرم
۹۴	مبحث چهارم: تقسیم بندی جرایم بر اساس عنصر روانی
۹۵	مبحث پنجم: تقسیم بندی جرایم در خصوص قانون کشورهای غربی
۹۶	گفتار اول: جرایم سیاسی محض
۹۷	گفتار دوم: جرایم سیاسی نسبی
۹۷	الف - جرایم مرکب با جرم سیاسی
۹۹	ب - جرایم مرتبط با جرم سیاسی
۱۰۲	فصل ششم: نحوه برخورد با مجرمان سیاسی در شیوه دادرسی و مجازات
۱۰۲	مبحث اول: بررسی سیاست کیفری در خصوص جرایم سیاسی
۱۰۴	مبحث دوم: سیستم ارفاقی نسبت به مجرمین سیاسی و دلایل آن
۱۰۶	فصل هفتم: موارد امتیاز جرم سیاسی در مرحله دادرسی
۱۰۷	مبحث اول: حضور هیأت منصفه (ارزیابی آن در نظام حقوقی ایران)
۱۱۵	مبحث دوم: عدم صدور احکام مجازات‌هایی که جنبه تزدیلی دارند
۱۱۶	مبحث سوم: منع استرداد و پیوند با حقوق بین الملل
۱۱۸	مبحث چهارم: رسیدگی علنی
۱۱۹	گفتار اول: تبیین مفهوم اصل علنی بودن دادرسی و ضرورت آن
۱۲۲	گفتار دوم: استثناءات اصل علنی بودن محاکمات
۱۲۲	۱- مخالفت با نظم عمومی
۱۲۳	۲- مخالفت با اخلاق حسنه

۱۲۳	۳- مخالفت با عفت عمومی
۱۲۴	۴- تقاضای طرفین در دعاوی خصوصی
۱۲۶	مبحث پنجم: رسیدگی در محاکم اختصاصی
۱۲۷	گفتار اول: دادگاه انقلاب
۱۲۸	گفتار دوم: دادگاه نظامی
۱۲۹	گفتار سوم: دادگاه ویژه روحانیت
۱۳۰	<b>بخش دوم: جرم سیاسی در حقوق کیفری اسلام</b>
۱۳۱	مقدمه
۱۳۲	<b>فصل اول: بغی</b>
۱۳۳	مبحث اول: ادله و مستندات جرم بغی
۱۳۳	گفتار اول: قرآن
۱۳۵	گفتار دوم: روایات
۱۳۶	گفتار سوم: اجماع
۱۳۶	گفتار چهارم: عقل
۱۳۷	مبحث دوم: ارکان و شرایط تحقق بغی
۱۳۷	گفتار اول: خروج و قیام مسلحانه علیه امام عادل
۱۴۰	گفتار دوم: گروهی یا جمعی بودن شورش و قیام
۱۴۱	گفتار سوم: وجود شبهه و تأویل باطل
۱۴۲	گفتار چهارم: مسلمان بودن بغات
۱۴۳	مبحث سوم: احکام مربوط به بغات و روش برخورد با آنان
۱۴۳	گفتار اول: قبل از قیام علنی و درگیری
۱۴۴	گفتار دوم: در اثنای درگیری



۱۴۵	گفتار سوم: پس از خاتمه شورش و درگیری
۱۴۶	مبحث چهارم: بررسی تطبیقی بغی و جرم سیاسی
۱۴۹	فصل دوم: محاربه و افساد فی الارض
۱۴۹	مبحث اول: تعریف محاربه
۱۵۱	مبحث دوم: محاربه و افساد فی الارض در قرآن
۱۵۵	مبحث سوم: محاربه و افساد فی الارض در حقوق موضوعه ایران
۱۵۶	مبحث چهارم: مجازات محارب و بررسی اقوال
۱۵۶	گفتار اول: قول تخییر
۱۵۸	گفتار دوم: قول ترتیب
۱۵۹	گفتار سوم: نظر امام خمینی (ره)
۱۶۰	مبحث پنجم: بررسی تطبیقی محاربه و جرم سیاسی
۱۶۳	فصل سوم: جاسوسی و خیانت به کشور
۱۶۵	مبحث اول: جاسوسی
۱۶۵	گفتار اول: تعریف لغوی و اصطلاحی جاسوسی
۱۶۷	گفتار دوم: جاسوسی مشروع و نامشروع از دیدگاه اسلام
۱۶۷	۱- جاسوسی مشروع از دیدگاه اسلام
۱۷۰	۲- جاسوسی نامشروع از دیدگاه اسلام
۱۷۲	مبحث دوم: خیانت به کشور
۱۷۳	گفتار اول: تعریف لغوی و اصطلاحی خیانت
۱۷۴	گفتار دوم: حرمت خیانت به کشور
۱۷۵	گفتار سوم: مصادیقی از جرم خیانت به کشور در حقوق اسلام
۱۷۶	مبحث سوم: بررسی تطبیقی جاسوسی و خیانت به کشور با جرم سیاسی

۱۸۱	فصل چهارم: بررسی برخی از جرایم در فقه جزایی اسلام.
۱۸۱	مبحث اول: نقض پیمان و قرارداد ذمه از سوی اهل ذمه.
۱۸۲	گفتار اول: اهل ذمه (تبعه)
۱۸۴	گفتار دوم: شرایط و مفاد پیمان ذمه
۱۸۵	گفتار سوم: بررسی تطبیقی نقض پیمان ذمه و جرم سیاسی.
۱۸۶	مبحث دوم: تشکیل جمعیت و دسته بندی علیه امنیت حکومت اسلامی
۱۸۹	نتیجه گیری و پیشنهادهای
۱۹۳	فهرست منابع و مآخذ.

## مقدمه

در پی مبارزات ملت ایران در سالیان متمادی علیه نظام استبدادی، در بهمن ماه ۱۳۵۷ انقلاب اسلامی به بار نشست و نظام جمهوری اسلامی که از دو رکن جمهوریت و اسلامیت تشکیل شده است، شکل گرفت و در این روند با رهبری قاطع بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی علیه السلام اعضای مجلس خبرگان ملت، قانون اساسی را تدوین کردند که پس از آن، مورد تأیید قاطبه ملت قرار گرفت تا نظام سیاسی - اجتماعی جدید سیر تکاملی خود را طی نماید. در اصل دوم قانون اساسی، ایمان به کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسئولیت او در برابر خداوند، در کنار اصول و مبانی اعتقادی دیگر مورد تصریح و تأکید قرار گرفته است.

قانون اساسی که منشور تأسیس حکومت اسلامی و پایه‌های آن به حساب می‌آید، حاکمیت مطلق بر جهان و انسان را از آن خداوند می‌داند و تصریح می‌کند که خداوند انسان را بر سرنوشت اجتماعی خویش حاکم ساخته است و هیچ کس نمی‌تواند این حق الهی را از انسان سلب کند یا در خدمت منافع فرد یا گروه خاص قرار دهد. (۱) بر پایه همین نگرشهاست که حقوق ملت طی اصولی از قانون اساسی (۲) به تفکیک بیان گردیده و در اصول دیگر برای تحکیم حقوق مردم قواعد خاصی مقرر گردیده است. در اصل سوم قانون اساسی نیز تعهدات دولت را که عبارت از محور گونه استبداد و خود کامگی و انحصار طلبی، تأمین آزادیهای سیاسی و اجتماعی، رفع تبعیضات ناروا، تأمین حقوق همه جانبه افراد از زن و مرد و ایجاد امنیت قضایی عادلانه برای همه و تساوی عموم در برابر قانون می‌باشد، مورد تأکید و تصریح قرار داده است.

از جمله حقوق ملت، فعالیتها و آزادیهای سیاسی - اجتماعی مقرر در قانون اساسی است؛ با وجود این، ممکن است در بعضی از موارد، عملکرد یک یا چند شهروند به طور فردی یا گروهی، موضوع خلاف قانون و مقررات بودن را مطرح کند که بایستی آن را مقامهای صالح تحت پیگرد و تعقیب قرار دهند. در این موارد قانون اساسی برای حمایت از حقوق شهروندان، تضمینهایی پیش بینی کرده است. اصل سی و هفتم ق.ا، اصل را برائت افراد می‌داند و تصریح می‌کند که: «هیچ کس از نظر قانون مجرم شناخته نمی‌شود، مگر اینکه جرم او در دادگاه صالح ثابت گردد». همچنین اصل سی و دوم ق.ا مقرر می‌دارد: «هیچ کس را نمی‌توان دستگیر کرد، مگر به حکم و

۲- همان، اصل ۱۹ تا ۲۴.

۱- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، اصل ۵۶.

ترتیبی که قانون معین می‌کند....» و بالاخره به شکلی خاص و استثنایی در اصل یکصد و شصت و هشتم ق. اذکر شده است:

«رسیدگی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی علنی است و با حضور هیأت منصفه در محاکم دادگستری صورت می‌گیرد. نحوه انتخاب، شرایط، اختیارات هیأت منصفه و تعریف جرم سیاسی را قانون بر اساس موازین اسلامی معین می‌کند».

اصل اخیر از اصول مترقی و درخشان قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است که از چهار عبارت عمده تشکیل شده است:

الف - لزوم محاکمه علنی مجرمین سیاسی بدون هر گونه استثناء یا پیش شرطی؛ این موضوع از ابداعات قانون اساسی ایران است. با توجه به این نکته که در اصل یکصد و شصت و پنجم ق. ا، علنی بودن کلیه محاکمات (به استثنای موارد خاص) را پیش بینی کرده، ولی مجدداً در اصل مذکور، آن را مورد تأکید قرار می‌دهد. قید مجدد آن، این نتیجه منطقی را به دنبال دارد که امکان برگزار کردن غیر علنی محاکمات سیاسی و مطبوعاتی، وجود ندارد.

ب - به رسمیت شناختن هیأت منصفه به عنوان یک نهاد حقوقی و لزوم حضور آن در محاکمات سیاسی و مطبوعاتی. چرا که به شکل فزاینده‌ای جرایم مذکور با وجدان جامعه و افکار عمومی در ارتباط بوده، حضور نماینده افکار عمومی تحت عنوان «هیأت منصفه» مسأله‌ای لازم و ضروری است.

ج - لزوم رسیدگی به جرایم سیاسی در محاکم دادگستری که بر اساس نظریه تفکیک قوا و اصل یکصد و پنجاه و ششم ق. ا، از هر جهت مستقل بوده و احتمال اعمال نفوذ در رسیدگی به چنین جرایمی، بسیار ضعیف است. تأکید قید مزبور برای نفی رسیدگی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی در هر محکمه اختصاصی است که خارج از سازمان دادگستری و قوه قضاییه باشد.

د - نحوه انتخاب، شرایط، اختیارات هیأت منصفه و تعریف جرم سیاسی بر اساس موازین اسلامی بر مبنای قانون عادی قرار داده شده است.

برای انجام تکالیف فوق باید با بررسی اصول و مبانی اسلامی به بحث از خصوصیات ماهوی و شکلی جرایم سیاسی پرداخت تا قانونی جامع در این خصوص تدوین گردد.